

Básnické mezisvěty otců a jejich synů...

Doplněná sekvence knihy Iva Fencla a jeho otce (2014)

Když mi bylo deset let, vzal mě táta do Českého ráje a do Sobotky. Má osmiletá sestřička zůstala s babičkou a s mámou doma a já putoval čistě s tátou. Když jsme 29. června 1974 opouštěli rodinný dům ve Vrchlického ulici ve Starý Plzenec, kde dodnes bydlím, brali jsme tátův kufr a dvě tašky. Má měla nápis SPORT. Zavazadla jsme vezli na dvoukolovém vozíku na nádraží, kam nás provázela má maminka. Otci bylo šestatřicet, jí o rok méně. Učila na střední ekonomické škole. Tatínek však tenkrát už nebyl školním inspektorem, živil se jako šofér a předtím pekl po nocích housky. Neměl vlastně nárok účastnit se Šrámkových Sobotek, a přece to vyšlo. A můžu teď vzpomínat, jako by to bylo včera, jak jsem si dva bloky od naší zahrady koupil hned na začátku nové číslo měsíčníku Pionýr (desítku) i Pionýr ještě z května – díky tomu, že se vydání ještě navzájem nevytlačovala.

Od Nepomuka přijel osobní vlak, my se rozloučili a jelo se na Plzeň. Sotva jsme se na tamním nádraží usadili v rychlíkovém kupé, začal jsem louskat Pionýry, ale především kreslené seriály v nich, což naštěstí neznamena, že bych se cestou zapomněl podívat na Karlštejn. Pokaždé se mihne vlevo a tyčí se za mostem přes Berounku.

„Smíchov,“ řekl otec, když jsme prvně zastavili v české metropoli. „Ještě nevystupujeme.“ Pak vlak přešel Vltavu, což byl pro mě fascinující zážitek, a podjel zbrusu nový „Nuselák“ Klementa Gottwalda, ze kterého ještě tenkrát nikdo neskočil. Zavrtali jsme se do tunelu, což byl další zážitek, a vystoupili na Hlavním. Máme jet metrem?

„Pojedem, ale až ze stanice Muzeum,“ rozhodl táta. Chtěl, abych zažil kus Prahy a na nedalekém Senovážném náměstí tenkrát měl redakci můj milovaný časopis Ohníček, i když se to náměstí ještě jmenovalo Maxima Gorkého.

Putovali jsme ale k Národnímu muzeu, slezli do podchodu, kterému jsem vnímal jako „první poschodí metra“, a už jsem se hrozně těšil. Sice mi rodiče už vyprávěli o podzemní dráze v Paříži, kde pobýli týden roku 1968, ale tu českou jsem ještě nenavštívil. Slavnostně jsem si rozměnil dvoukorunu, která měla cenu dnešních dvaceti korun, a stanuli jsme před turniketem. Jeden po druhém jsme dovnitř upustili korunu a stanuli na pojízdném schodišti. Zda jsem se bál? To tak! Hodiny jízdy na eskalátoru už jsem absolvoval díky mámě v plzeňském obchodním domě Prior.

Ty schody nás svezli na nástupiště, kde mě zaujaly koše (dnes už zmizelé) a dřevěné lavice. Do stanice vletěl vlak. Usedli jsme a vystoupili hned pod autobusovým nádražím Florenc. Zaujalo mě, že autobusy parkují dole, zatímco přecházíme po nadchodech, ale ten náš autobus jsme nemohli najít a vrátili se do Informací. Přijede prý na stanoviště 61. I znova jsme putovali po těch nadchodech, až jsme našli i další poutníky k Sobotce směřující, nicméně autobus nikde. Pobíhal jsem tedy po „vzdušných“ chodnících a táta mě nechal. Koupil jsem si taky žlutou limonádu a autobus byl konečně tu, všichni nasedali a předtím u šoféra kupovali lístky. Cesta trvala sto pět minut a ve dvě odpoledne jsme stáli v Sobotce na náměstí. Měli jsme se ubytovat v místní základní škole, zatímco se děti už radovaly z prázdnin. V každé z učeben povětšinou rozbili tábor víc než dva lidé a jen mně a tátovi přidělili samostatnou pátou á. Měla tři okna a já se hrozně rozradostnil, už když vstoupili, protože jsem nikdy předtím nežil v učebně a dokonce ani ve snu mě nenapadlo, že by to šlo.

Tři řady vzájemně propojených lavic se zdvihacími sedátky byly sestrkány a zepředu na ně přirazili kantorův stůl. U zadní stěny stály tajuplné skříně, po zdech visely nástěnky, ode dveří se táhly dvěma řadami nad sebou věšáky. Zaujaly mě i výukové obrazy a snad i květináče a taky černou tabuli já měl mít po týden jen pro sebe. Ohó.

Před tabulí jsem uviděl židli a tu jsme posléze nazvali Židle stěhovací, protože jsme ji přendávali, jak se nám to šiklo. Líbily se mi také poličky na křídly a houbu na mazání, ó, jak jsem byl nadšen, že nám tu nechali i křídly, i houbu! Ó, budu si moct čmárat. Zase to mazat.

Ve třídě bylo rovněž umyvadlo, pod ním koš, opodál na stěně visel teploměr i rozvrh hodin, na právě opačném konci čelní stěny pak visel i armádní generál Ludvík Svoboda, který třicet let předtím došel z Buzuluku až do Prahy, jak se jmenovala jím napsaná kniha, kterou jsem znal ze školy. Ještě stále byl v čele státu, ale moc se už nehýbal, takže za něj většinu úkonů prováděl doktor Husák, a já je znal z televize znal, i když černobílé. Tím jediným, co v páté á po skončení školního roku přibylo byly tři postele a ta má stála u vnitřní zdi pod věšáky. Tátova byla od ní přes uličku, přimykala se k lavicím a ty představovaly fascinující probíhačku s bludištěm.

Bylo zde i třetí lůžko. To přirazili k lavicím zepředu a - přece jen – k nám „přiděli“ pána. Pořád tam s námi ale nebyl, takže jsem si právě u jeho postele hned první den v klidu kreslil po tabuli. Ale čenichal jsem i ve skříních a objevil bezvadný nástěnný kalendář pro rok čtyři. „Máme tu i kalendář, táto!“ radoval jsem se pročítal tamním pionýrům kroniku.

Teprve po chvíli jsme vyšli na školní dvůr a na zahradu, za níž se táhne hřiště. A jak jsme na hřiště vstupovali, spatřil jsem vpravo na pahorku letadlo Mig. Čekalo mě ve vysoké trávě u plotu staré, rozbité, ale toť fajn, mohu dovnitř. A na hřbet! To by dnes už školákům nedovolili.

Tehdy to prošlo a já okamžitě začal šplhat po křídlech, dotýkal se nýtů, vsoukal se do pilotní kabiny a zkoušel jsem stroj pilotovat. Jako horolezec jsem vystoupil až na hřbet trupu a vlezl do trysky. Něco fantastického. Hrát si tu šlo do alelujá, byl jsem šťasten. Ale táta řekl, že se půjdeme podívat na zámek Humprecht.

Kráčeli jsme tedy Sobotkou po kraji silnice, stoupali do kopce, blížili se hřbitovu a před jeho zdí zatočili doleva, vystoupali jsme lesem a tam už nás čekal zámek. I když divný.

Ten oválný tvar, tedy viděno shora... Úžasné. U stánku jsme koupili pohledy, které jsme hodlali ještě ten den poslat mámě a její mámě, a vstoupili jsme do nitra Humprechtu, koupili si lístky a stoupali točitým schodištěm do patra, kde jsem prvně navštívil Sál ozvěn. Další úžas. Stačí tam přece dupnout - a toho hluku! Ale stoupali jsme dál. V druhém patře zrovna probíhala výstava nakladatelství Albatros a knihy doplňovaly papírové modely i vystřihovánky. Pták Albatros z papíru a papírový voják a kočka z papíru a... Na velikých kostkách jsem si prohlédl fotografie, které taky znázorňovaly knížky pro děti, a všude po stěnách visely výkresy. Od stropu na nitích splývaly míče a papírové modely balónů!

A knihy? Čekaly na otáčivých stojanech. A dost jsem těch knížek už ke svému radostnému zadostiučinění měl doma, anebo je už četl. Tak např. Kocourkovu encyklopedii *Vesmír, země, člověk a my, děti*.

Začátkem normalizace sice byla vyřazena z veřejných knihoven, ale posléze se nad ní smilovali a stále se umím vrátit do chvíl, kdy tu bichli prvně otevírám na stole soudružky učitelky Voříškové. Nadchla a měl jsem štěstí, že mi ji pak rodiče sehnali a věnovali k narozeninám. V Humprechtu však mi rozbušily srdce taky jiné knížky, třeba Zdeňkem Burianem ilustrované *Velké otazníky* Ludvíka Součka, už jsem je měl přečtené. Anebo publikace o Praze *Krásná a slavná*. Ničím novým pro mě pak nebyly verneovky *Cesta kolem světa za osmdesát dní*, *Pět neděl v balóně* a *Dvacet tisíc mil pod mořem* anebo Hrubínův-Trnkův *Špalíček*. A ze všeho toho štěstí jsme vzápětí vyšli do závratí na ochoz, který se táhne kolem oválného zámku, přičemž tento zámek vlastně je Galatskou věží. Ó, výhlede!

Dole mi pak otec koupil fascinující *Karavanu* Jeana de La Hire *Poklad v hlubinách*, která na mě brzy měla udělat mocný dojem, a vrátili jsme se do Sobotky na vepřo-zelo-knedlo.

„Budeš psát ten zápisník?“ ptal se táta.

„Se ví,“ kreslil jsem nejprve plánec naší třídy. Pustil jsem se potom do Karavany a zvládl čtyři kapitoly. Až před tou *Do hlubin oceánu* jsem sešit odložil a chtěl usnout, ale běda. Pod tělem nebyl věrný plzenecký gauč, nýbrž postel značně houpací, takže jsem uprostřed noci procítl, a to i zimou, a protože se lůžko houpalo a houpalo, s tátou jsem ho vyměnil.

*

„Humprecht,“ opakoval jsem si druhý den po probuzení, ale zněla ve mně i slova Humpál (zlý jičínský starosta z pohádek Václava Čtvrťka) a Humpolec a Humberto. A taky jsem vzpomínal na mladší sestru, na Evu. Co asi doma zrovna dělá? Bylo jí osm a začala neděle 30. června 1974 a táta mě kolem hřbitova vedl na ranní koupaliště, jenže se mu zdálo být moc chladno, tak si plán rozmyslel, vrátili jsme se a on mi prozradil, že hned po jídle půjdeme na hrad Kost! Inu, a ona ještě do oběda zbývala hodina, ale vydali nám jej dřív. Naštěstí.

Táta se festivalu Šrámkova Sobotka zúčastňoval řadu let, ale já ne, a teprve když mi bylo deset, dostal jsem první šanci. K čemu. Vnímat Český ráj. A táta se těšil, jak mi zde vše ukáže. A na jeho pokyn jsem vzal v Plzenci skicák, pastelky i propisku, protože jsem si minimálně tu Kost chtěl nakreslit. „Ale zachytíš všechny hrady a zámky Ráje,“ navrhl táta. „Tak jo.“

Znova jsme minuli hřbitov, kde leží Šrámek, a šli a šli, až jsme stanuli mezi loukami. Táta ukazuje obzor? „Semtinská lípa.“

Moc jsem toho neviděl. Jen obrys. On opět vykročil. Skutečně. My se blížíme k obrovskému stromu. Zvětšuje se. A tu táta zklamal. Ne, my nedošli k lípě. Odbočil. Do vsi Vesec.

Ale taky fajn. Divil jsem se starobylym roubeným chalupám a našel tu hotový skanzen. Hned za ním nás polkly louky. Šup, sestup do Plakánku. Což je úzké údolí, ne-li soutěska. Vpravo, vlevo rostly z kopřiv zarostlé svahy, brzy i skály. Zatmělo se. Kouzlo kouzel - a my se propadali. Hloub. Listí vonělo. Šero houstlo. Shora přece problikla šmolka nebe.

Často jsme s kaňonem zatáčeli, jak nás vedl, minuli bahnisko, po stranách strměly vodou omleté skály z pískovce. „Hustý!“ řeklo by dnes dítě. My říkali „přesný“. Nejvíce se mi líbily převisy. Z četby *Rumcajse* a z večerníčku o tom loupežníku jsem už sice věděl, že v Českém ráji u Jičina najdu také Prachovské skály s obrem Rabijátem, o Plakánku však táta pomlčel. Schválně. Sázal na moment překvapení - a zabralo to. U mě tedy uspěl. Totálně. A vše bylo

mými slovy „strašně pěkný“. Cítil jsem se šťasten a značně naživu. A brouzdali jsme korytem vyschlé, mrtvé řeky, a tichem vůkol, a však to také byla „oblast ticha“ i dle nápisu na ceduli. Šrámek vzal do Plakánku Čapka, těšil se, jak se prozaik pokochá, a ten se možná kochal, ale určitě po celý čas mlel. Fráňa byl znechucen. A dnes? My tu kráčíme s tátou. A když jsme se po nekonečném času kouzel dobrali konce kaňonu, hle, před námi vyrostla Kost. K mému úžasu. K mému překvapení. On tím ale táta vlastně jenom rafinovaně navázal na předchozí, už ranní změnu plánu, tu s koupalištěm, neboť když jsme prve odbočovali do Vesce, řekl: „I cestu na Kost jsem si rozmyslel.“

O to mohutnější byl výsledný efekt a nevadilo, že jej na mém tátovi už předtím vyzkoušel jeho kamarád Demel anebo snad Aleš Fetters anebo roztočolog Samšiňák, který vprostřed Sobotky přebýval v roubeném statku po básníku Šolcovi.

A Kost? Připadala mi překvapivě velká, krásná a - jako malovaná. Působila jaksi pevně, ale... To už jsem kreslil. Na louce. Ční tam vývod potrubí, i makal jsem nad skicákem položeným na jeho stříšce. Táta byl trpělivý, když chtěl mít malíře.

Jak dlouho jsem kreslil? Neumím určit. Ale kresbu mám. Odstíny střech a zdí jsem jenom naznačil (dokončím doma) a hnuli jsme se. Hle, až do té chvíle byla Kost jen kulisou, a jak se blížíme, je skutečnější. Roste. Vyloupli jsme se z „kraje ticha“. Je to možné? Brána, ta brána kterou jsem pečlivě kreslil, byla falešná. Šlo jen o bočně viděný klenutý most - do úplně jiné brány.

Abychom se k němu dostali, museli jsme hrad obejít skrz ves Podkost. Zaujalo mě, že hradby vybočují ven, a bral jsem jako pamětihodnou chvíli, že tu prvně vidím, jak se zdí nad propastí.

Překonali jsme padací most do hradu, koupili lístky, pohled za dvacetník i brožuru *Hrad Kost*, šli klenutou chodbou a stáli na nádvoří, z něhož je výhled právě do Plakánku. Ohromné strže mě fascinovaly pod hradbami a nevím jak jiné děti, ale já býval srázy, skalami a propastmi posedlý.

S hejnem dalších turistů jsme čekali na průvodce a mě zaujalo kouzlo. Prvé nádvoří pokračuje oním mostem, který jsem považoval za bránu, a pod ním zeje propast fungující jako ohromný komín. Na otcův pokyn stačilo hodit do prostoru holubí pířko a tah vzduchu zdola ho nesl k nebi, až skončilo na střeše.

Druhé nádvoří bylo překvapivě travnaté a sousedilo s níže položenou zahradou. Zábradlí bylo k mé radosti nízké, o to snáz jsem shlížet do hlubin. Stál tam pivovar. My prošli další bránu a

došlo mi, že se do srdce hradu blížíme po spirále spirál. Taky že ano. A na nejnvnitřnějším nádvoří se tyčí věž. Traduje se, že Žižka Kost nedobyl a než odtáhl, odplivl si: „Kost patří psu,“ ale toť pouhá legenda, asi jako o tom, že mu z hradeb lstivě pod nos shodili svůj poslední kus masa a on vskutku uvěřil, že jsou na dlouho zásobeni... a táhl.

Po schodech jsme stoupali do sálů hradu a prohlídka skončila. Na můj vkus byla krátká. Ještě jsme sice mohli do středověké kuchyně s hrnci z cínu, ale nebrala mě.

„Z jednoho místa pod Kostí jsou, představ si, vidět čtyři hrany hradu věže najednou,“ řekl táta.

„Ne, to nejde.“

„Uvidíš.“ A stoupali jsme silnicí k Sobotce. Zatímco ostatní hrady se totiž rýsují proti slunci na kopcích, Kost se ukrývá. Jen věž vykukuje. Ale ať jsme dělali, co chtěli, stále bylo vidět jen tři hrany. A vůbec, jak by šlo spatřit tu zadní? Táta se zbláznil?

Přeptal se nějakých lidí a prý ono místo leží dole na můstku. Tak jsme sešli do Podkosti a trochu se vrátili k Plakánku. Opravdu. Od patníku, který jsem hned označil, jsou vidět čtyři hrany věže. To musím jednou ukázat i mámě a sestře!

Vraceli jsme se do Sobotky. Stáli u Semtinské lípy. Jak byla obrovská její vznosná koruna. Šuměla nad námi a v některém dalším roce jsem tu měl zažít večer s mnoha rozloženými lidmi, ve kterém se zpívalo, ale dnes jsme stáli pod šumící kupolí sami a ve dvou lípu rozhodně nesvedli obejmout. Zamrzí, že tu dnes najdeme jen lipku.

Ještě jsme stačili oběd, což se mi zpětně viděno zdá neuvěřitelné. To, co mám v paměti jako dlouhý den, bylo vlastně jen dopolednem. Inu, čas děcka plyne jinak - a ve dvě odpoledne už jsme chodili s ostatními Sobotkou, zastavovali se u pomníků, navštívili zahradu Šolcova statku a naslouchali recitaci u kostela. A když program skončil, vrátil jsem se s tátou do třídy, ale na autobusové zastávce jsme ještě předtím prozkoumali jízdní řád, neboť... Zajímaly nás linky do Prachovských skal!

Večeře se ten den nepodávala překvapivě proto, že byli všichni s naší úctyhodnou výjimkou na koncertě právě na onom posledním nádvoří uvnitř Kostí (v příštích letech jsem ty koncerty přece zažil), a tak jsme se najedli sami, paní školníková nám přidala tři deky a já pokračoval v četbě napínavé Karavany. A když jsem si chtěl pustit rádio, ukázalo se, že je to vyústění školního rozhlasu.

*

1. července 1974 jsem se probudil, popadl *Poklad v hlubinách* a dočetl ho uhranutě až do konce – za hodinu a tři čtvrtě. A bylo sedm.

Vstal jsem, umyl se nad umyvadlem a jen si moc nevzpomínám na pána, který s námi bydlel. Nevadil mi, ale oslovil mě snad jen jednou, přičemž k mému překvapení svíral můj modrý notes. „Je to tvé?“ „Je.“ „Zapomněl sis to v zadní lavici.“

To se ovšem mýlil. Já tam notýsek nezapomněl. Třidu jsem vnímal jako své privátní teritorium – a pán do něj vstoupí. Do lavice k notýsku jsem se plánoval vrátit. Tihle dospělí... Ale co, taky bych si mohl dávat víc pozor. A i on. Když si ráno natahoval trenky, mírně nadsedl a zahlédl jsem vršek jeho zadku.

„Trochu to bylo pokažené tím, že ho tam přidali," řekl mi otec po letech, a kdo ví, zda pán nebyl agent Strany a neměl o tátovi informovat. Do Sobotky jsme se přece dostali jen díky mamince, tu totiž ze školství nevyhodili...

Když jsme ráno vyšli před školu, já okamžitě zoznal, že v noci přšelo. Mokrou asfaltku jsme opatrně překročili, k snídani slupli pár namazaných housek, vrátili jsme se do školy, já ještě dopisoval deník a táta zmizel na nějakou schůzi. Jako i spolubydlící. Zůstal jsem sám.

Dokončil jsem záznam a pustil se do psaní dopisu Evě. Povedlo se mi vytvořit skoro tři stránky. Potom jsem si ve skicáku vybarvil Kost podle naznačených teček, ale zda nakreslím i další památky, o tom jsem nepřemítal, a vyšel na hřiště. Ale na MiG-15 bylo moc mokro. Přes cestu mi přeběhla veverka, kterých žilo povícero v parčíku před školou, a já se vydal hledat tátu.

Potkal jsem ho ale vzápětí. Vracel se mě zkontrolovat. Znova zmizel a já snil, protože mě tenkrát uměl zaujmout i jen sokl školy. Šlo by po něm budovu obejít? A na letadle jsem v duchu prožíval nejnekonečnější příběhy. V kokpitu i na křídlech já vedl tiché a krvavé řeže a okrajů křidel se pomyslně zachycoval převysoko nad imaginární krajinou. Trávy byly shora špičky pralesů! To nad nimi já stoupal k představoval si, že spouštím bomby či se dolů vrhám s padákem. Čas mé zlaté, kdy mi jedno bylo, co nosím na těle, a neuvažoval jsem ještě skoro o tom, jak mě vnímá svět. Až jak stárneme, stáváme se trochu paranoidními, a často právem, jak říká Woody Allen: Pokud jsi paranoidní, ještě to neznamená, že po tobě nejdou.

K obědu bylo maso, rýže a salát. Vrátili jsme se do třídy a odpoledne zašli na výstavu v Šolcově statku, kde nás halasně vítal zábavu vždy generující doktor Samšínák, jinak bydlící v Praze. Svě roztoče vyhledával právě v této své chalupě. Oblíbil jsem si jej co by dup. Nu, a návštěvníci „poetického festivalu učitelů, básníků a přátel češtiny“ se rozdělili. Jedni mířili k

Humprechtu, ale já a táta courali s druhými Sobotkou po pamětihodných místech. Mě zaujal nejvíc kostel a lezlo se také do věže, z níž je bezvadný výhled. Pod Samšiňákovým velením šli poté na hřbitov, ale já a táta jsme zůstali na náměstí, jen si ještě něco si koupili k jídlu a vrátili se do školy, táta si lehl a já psal a psal a pochopil, že dnešek je odpočinkový. Zašli jsme ještě naproti na večeři a já začal číst *Honbu za meteorem*, aniž bych tušil, že ji Verne napsal sotva z polovičky, a jinak jeho syn. S klidným svědomím přesto řeknu, že mě to bavilo, ale to i proto, že mi ještě vzpomínkou zvučela rozhlasová adaptace. A taky mi imponoval badatel-bordelář, který uklízí stůl tak shrnutím všeho stranou. I jeho ovšem vymyslel až Verne Junior. A tak končil den, nicméně jsme se před půl osmou přece vydali do spořitelny. A ne vybrat, ale vyslechnou si dvě hodiny recitace. „Půjdeme zítra na ty Trosky?“ zeptal jsem se před usnutím.

„Půjdeme.“

Konec ukázky...